

Les polítiques lingüístiques: claus de continuitat i canvi

Albert

Branchadell

Universitat Autònoma
de Barcelona

Peter A. Kraus

Universitat d'Augsburg

#13

1. Introducció

Una consideració prèvia és que la política lingüística no és una política sectorial com les altres; per la mateixa ubiqüitat del fet lingüístic, la política lingüística és inevitablement transversal i afecta directament àmbits analitzats en altres capítols d'aquest llibre, com les polítiques d'acollida, les polítiques educatives o les polítiques relatives a la societat de la informació.

El centre d'atenció d'aquest capítol és la política lingüística portada a terme per la Generalitat de Catalunya entre el 2000 i el 2016. Com en el període anterior (1980-2000), per "política lingüística" cal entendre "política de promoció del català" (i, subsidiàriament, de l'occità), enteses com a llengües pròpies de Catalunya, més

que no pas “gestió del multilingüisme” en tota la seva complexitat. En tot cas, fins i tot en aquest sentit restringit, no és possible abordar la política lingüística de la Generalitat de Catalunya sense fer atenció a la política lingüística concurrent de l'Estat espanyol i, més secundàriament, de la Unió Europea (UE). Si s'ha parlat del contenciós entre Catalunya i Espanya en termes de “*nation-building*” competitiu, també és possible parlar d'una política lingüística competitiva entre aquests dos actors, especialment al final del període analitzat. S'ha d'assenyalar que es tracta d'una competició molt desigual, ja que es realitza en un marc institucional —el de la UE— que discrimina nítidament entre les llengües estatals i les llengües “regionals o minoritàries”. A més, cal no oblidar que la política lingüística catalana també s'enfronta a un mercat que en alguns casos pot resultar més limitador que l'Estat mateix.

2. Continuïtat i canvis respecte al període anterior

108

L'anàlisi del període anterior acabava amb la gestació i aplicació d'un nou marc normatiu (Llei de política lingüística del 1998 i decrets que la desenvolupen) “orientat a donar un nou impuls a la política lingüística tendent a garantir millor l'extensió de l'ús del català a Catalunya”. Temàticament, aquest nou marc normatiu encara estava centrat essencialment en les àrees del període anterior (l'ensenyament, els mitjans de comunicació i l'Administració catalana); organitzativament era gestionat per una Direcció General adscrita al Departament de Cultura, i discursivament es trobava presidit pel mateix concepte clau de “llengua pròpia” que havia fornit el fonament jurídic per promoure el català (i només el català) en un marc de doble oficialitat lingüística. En bona mesura precipitats per la formació d'un Govern tripartit l'any 2003, en aquest període es van produir alguns canvis significatius en tots tres eixos: temàticament, la política lingüística va “descobrir” el món de la immigració i també va intentar incidir en l'Administració *estatal*; organitzativament, la tradicional direcció general adscrita

al Departament de Cultura va passar a ser una secretaria general adscrita a Presidència, es van formular els primers plans de política lingüística i es van erigir les anomenades “oficines de garanties lingüístiques”, i, discursivament, va començar a aflorar el concepte de “llengua comuna”, que ja no lliga la promoció del català a la realització nacional de Catalunya sinó a la cohesió social i als drets de ciutadania, prenent novament com a punt de referència el model del Quebec. Dues fites en aquest sentit són el discurs pronunciat el 9 de febrer del 2007 per l'aleshores president d'ERC i vicepresident de la Generalitat, Josep-Lluís Carod-Rovira (“El patriotisme social, motor de construcció nacional”) i la conferència del seu secretari de Política Lingüística, Miquel Pueyo, pronunciada el 12 de juny del 2007, on va plantejar com a objectiu irrenunciable “que el català esdevingui una llengua comuna i de cohesió social”. El Pacte nacional per la immigració del 2008 és el primer document polític d'aquesta època que atribueix al català la condició de “llengua comuna”, i la Llei d'acollida de les persones immigrades i retornades a Catalunya del 2010 és el primer producte legislatiu que es refereix al català en aquests termes.

109

El retorn de CiU al govern de la Generalitat (2010) i el posterior procés sobiranista (2012-) van comportar nous canvis temàtics (desinterès per la regulació del multilingüisme a nivell estatal) i organitzatius (retorn de la Direcció General al Departament de Cultura i desaparició dels plans de política lingüística com a tals), però van mantenir l'esperit de la llengua comuna com a concepte clau de la política lingüística, fins al punt que és possible parlar d'una veritable mutació des del punt de vista de les ideologies lingüístiques que alimenten la política lingüística catalana.

2.1 L'ensenyament

Un esdeveniment clau del període 2000-2016, com en tants altres àmbits, va ser l'aprovació d'un nou Estatut d'autonomia de Catalu-

nya i la seva posterior revisió constitucional. Arran d'aquest episodi, un dels eixos principals de la política lingüística catalana —el model lingüísticoescolar— ha estat obertament qüestionat i desafiat per institucions espanyoles. Així com la Llei de política lingüística del 1998 va elevar a rang de llei un model lingüísticoescolar que s'havia construït a còpia de decrets (que no es despenien clarament de la Llei de normalització del 1983), en matèria de llengua el legislador va voler elevar aquest model a rang estatutari. Sense anul·lar cap dels articles rellevants, el Tribunal Constitucional va interpretar que el dret a rebre l'ensenyament en català introduït a l'Estatut no pot implicar privar el castellà de la condició de llengua vehicular de l'ensenyament, atès que és "constitucionalment obligat" que *"las dos lenguas cooficiales sean reconocidas por los poderes públicos competentes como vehiculares"*. A partir d'aquesta interpretació hi ha hagut una cascada de resolucions judicials que insten la Generalitat a abandonar el model que té el català com a única llengua vehicular ("d'immersió") i substituir-lo per un model en què el castellà també sigui vehicular en un percentatge significatiu. El suport de l'Estat a aquesta pressió judicial va cristal·litzar en el redactat final de la Llei orgànica de millora de la qualitat de l'educació (LOMCE) del 2013, la primera llei educativa espanyola que pretén regular la qüestió de la llengua vehicular —amb el model lingüísticoescolar català en el punt de mira.

2.2 El règim lingüístic de l'Estat

Si l'episodi de l'Estatut, amb les seves seqüeles judicials, va mostrar els límits de la sobirania de Catalunya per mantenir el seu model lingüísticoescolar, també va servir per il·lustrar la incapacitat catalana de forçar un tomb en la política lingüística de l'Estat. El primer Pla d'acció de política lingüística (2004-2005) del Govern tripartit ja va proposar l'elaboració d'una Llei de llengües estatal que mai va arribar a cristal·litzar. En aquesta matèria, l'Estatut que havia de marcar "un abans i un després respecte a les línies en

política lingüística del país i als instruments per aconseguir la normalització i ús social del català” (conseller Bargalló, 25 de juliol del 2005) també va fracassar. En la seva aposta per igualar els drets i els deures lingüístics dels ciutadans, el legislador català va estatuir el dret dels ciutadans de Catalunya “de relacionar-se per escrit en català amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccional d'àmbit estatal, d'acord amb el procediment establert per la legislació corresponent”, però aquesta “legislació corresponent” no s'ha desenvolupat mai. Tot i que el Govern socialista espanyol va crear (2007) el Consell i l'Oficina de les Llengües Oficials, en aquest període el multilingüisme estatal no ha fet avenços significatius. En aquest àmbit, les fites més destacades segueixen essent la reforma del reglament del Senat (1994) i l'acord per publicar el BOE en les llengües espanyoles diferents del castellà (1997), totes dues fruit de pactes anteriors a l'any 2000.

2.3 Les indústries culturals

111

El període 2000-2016 també ha evidenciat els límits de la sobirania catalana a l'hora d'enfrontar-se a les forces del mercat. Un cop aprovada la Llei de política lingüística del 1998, el Govern català va aprovar el Decret 237/1998, sobre mesures de foment de l'oferta cinematogràfica doblada i subtitulada en llengua catalana, que preveia substancials quotes de distribució i subtitulació per a les pel·lícules doblades o subtitulades en català. Davant l'oposició del sector empresarial afectat, l'entrada en vigor d'aquest decret va ser ajornada diverses vegades i finalment el decret va ser abandonat. El Govern tripartit va tornar a intentar regular les quotes per mitjà de la Llei 20/2010, del cinema. L'oposició empresarial es va fer sentir novament i el nou govern de CiU no va aconseguir desplegar la llei. L'any 2011, el conseller Mascarell va aconseguir un acord amb el Gremi d'Empresaris i la Federació de Distribuïdores Cinematogràfiques (Fedicine) que va significar enterrar novament el sistema de quotes. Mascarell va assegurar que l'any 2012 “aproxima-

dament 1,5 milions de ciutadans podran veure cinema en llengua catalana”; segons les dades posteriors del Departament de Cultura, en van ser 513.935. El dia de la signatura, els mitjans de comunicació van assenyalar que l’acord havia de permetre “de cara al 2017” que la quota de mercat de les pel·lícules en català assolís el 35%; la realitat és que l’última dada disponible (2015) indica que el percentatge de sessions de pel·lícules en català és el 3,7%. En aquest cas cal fer notar l’absència de grups d’interès rellevants que pressionin a favor de la promoció del català.

3. Canviem de llengua o canviem d’Estat?

En el període analitzat s’ha evidenciat que Catalunya disposa d’una sobirania molt limitada per aplicar i fer efectiva la seva política lingüística. L’Estat i els partits polítics espanyols han impulsat recursos contra totes les novetats normatives aprovades pel legislador català en aquesta matèria (començant per l’Estatut i seguint per la Llei d’acollida, la Llei del cinema i el Codi de consum). El mercat també es resisteix a canviar les seves dinàmiques lingüístiques. Tot i que el procés sobiranista ha posat l’èmfasi en altres claus (com el dèficit fiscal, les infraestructures, la qualitat democràtica), el problema lingüístic no és absent del seu argumentari (són il·lustratives les paraules de l’actual president de la Generalitat en la concessió del IV Premi Martí Gasull: “L’Estat espanyol no estima la llengua catalana [...]. I quan això passa, o deixem de parlar aquesta llengua o canviem d’Estat”). Inevitablement, aquesta contribució acabarà amb una anàlisi d’aquest dilema. Sigui sota una República catalana o en el marc de la Monarquia espanyola, quins són i seran els principals reptes de la política lingüística i quina capacitat tindrà Catalunya d’afrontar-los?